

BIBELSELSKAPET 2011.

"... ett er nødvendig. Maria har valgt den gode del, som ikke skal tas fra henne." (Luk. 10,42)

Dag Jørgen Høgetveit;
November 2011.

BIBELSELSKAPET 2011.

"... ett er nødvendig. Maria har valgt den gode del, som ikke skal tas fra henne." (Luk. 10,42)

Dag Jørgen Høgetveit; november 2011.

Maria satte seg ved Jesu føtter og lyttet til ... lyttet til hans ord.

Søndag 23. oktober 2011 kl. 11.00 innledes samling i Oslo domkirke med N.F.S. Grundtvigs "Guds ord det er vårt arvegods, det våre barns skal være. Gud gi oss i vår grav den ros, vi holdt det høyt i ære!" (Norsk Salmebok nr. 549.) Predikant for anledningen, Bibelselskapets generalsekretær, Stein Mydske, har tekst fra siste del av Salme 73. Etter preken leses fra BS-2011's Joh.Åp.22, herunder "Om noen legger noe til" "Og om noen trekker noe fra ordene i denne profetiske boken".

"-Betlehem var en fattig by, det var ikke noe herberge der da Jesus ble født. Vi har derfor oversatt dette med "Det var ikke rom for dem der", sier ... Mydske til NTB."¹ Man kunne bli i villrede om barnelærdommen.

"-Bibel 2011 er på en rekke punkter mer konkordant og mindre idiomatisk enn forgjengeren", sier førsteamanuensis i Det nye testamente ved Norsk Lærerakademi, Gunnar Johnstad; teologisk hovedkonsulent ved BS 2011.² Johnstad må antas ha rett: "... på en rekke punkter".

"-Oversettelsesprinsippene som ligger til grunn for disse tre oversettelsene <Norsk Bibel, Bibelen Guds Ord og BS 2011> må nå kunne sies å ligge nærmere hverandre enn før" mener Johnstad. Et "prinsipp" er utlagt begynnelse, opphav, grunnsetning, og Johnstad nytter i sammenhengen, (korrekt igjen), "prinsippene"; i flertall.

"-Den nye oversettelsen innebærer at den tradisjonelle, noe klisjépregede karakteristikken av de andre bibeloversettelsene ... som "konkordante" oversettelser til forskjell fra Bibelselskapets "idiomatiske" oversettelse, ikke lenger er sakssvarende, sier Johnstad." Men nei. "Karakteristikken" kan gjerne presiseres, men "oversettelsesprinsippene" (fremdeles flertall) er uttrykk for divergerende oppfatning av hvordan Bibelen ble til og følgelig

hva den er. Dette fikk og får konsekvenser; konsekvenser som bl.a. får uttrykk i "den tradisjonelle, noe klisjépregede karakteristiken".

2

"Vi ble uttrykkelig gitt i oppgave å dreie oversettelsen i noe mer "konkordant" retning", skriver "bibeloversetter" i Bibelselskapet (BS), Anders Aschim;³ "... noe mer..." Men Aschim synes ikke ha vært bekvem ved mandatet; han fortsetter: "Personlig er jeg lite glad i dette ordet <"konkordant">, jeg synes ofte det blir et signalflagg uten tydelig innhold. Selv vil jeg heller formulere et ideal om en oversettelse som er transparént, som gjør det mest mulig gjennomskiktig for leseren hvilke grunnspråklige strukturer som ligger under, uten å være så fiksert på enkeltord." Jesus sier riktignok noe om en "iota" og en "tøddel" (Mat.5,18), men ...

"Bibelen er blitt til over en periode på over tusen år", skriver professor ved Ansgar Teologiske Høgskole og medlem av "Oversettelsesutvalget", Hallvard Hagelia⁴, og man spør seg hvem Hagelia mener har penneført Mose-bøkene. "Ingen visste at de skrev Bibelen da tekstene ble nedskrevet, ofte i henhold til lange, muntlige tradisjoner"; (fortsatt Hagelia.) "... tradisjoner ..." Hvor relevant i sammenhengen er å anføre at "Ingen visste at de skrev Bibelen", når Bibelen er og (hvis) man mener den er, Guds Ord? Visste ingen? Paulus gjengir elskede dr. Lukas og kaller det "Skriften" (1.Tim.5,18.) Er "lange, muntlige tradisjoner" (også) uttrykk for at man antar Guds ypperste, minst degenererte dannelselse, Adam, analfabet, selv etter 930 år på jorden? Eller uttrykk for at det utelukkes at Gud (f.eks.) har åpenbaret Moses både skapelsen og Mose egen begravelse?

For den ikke-grunnspråkkyndige fremtrer spørsmålet om tillit. Er det rimelig å anta at det er denne tids teologer som har rett år teksten som har fulgt oss i 100 år eller 400 år blir endret? Enn når der må gjøres valg og (ny-)valget fremtrer som "tidsmessig"?

Gud skapte, og det hele var "såre godt (1.Mos.1,31; BS-30); "overmåte godt" (BS-78); "svært godt" (BS-11). Alle tre valg synes mulige; det siste synes mer egnet om man har tanker om "struggle for life" fra skapningens begynnelse og før syndfallet.

4004 f.Kr. Sen høst.^{6,7}

"And the Lord God called unto Adam", skriver den i år 400 år gamle engelske Bibelen (1.Mos.3,9); "Adam" (BS-30; "mannen" (BS-11)."Det er faktisk slik at 1.Mos.4,25 er det første stedet hvor vi kan være helt sikre på at adam skal oppfattes som egennavn", skriver Aschim. Så hvem kalte Gud på? Hvorfor skriver BS "mannen"? BS-11's note til 1.Mos.2,7 skriver "På hebr. heter "menneske" adam".

"Selvfølgelig er det "ekteskapets institusjon" som inntiftes i 2,24" (Aschim), hvor "hustru" (BS-30),"hustru" (BS-78), i BS-11 er "kvinne". "Selvfølgelig"-heten er mindre selvfølgelig for de som leser BS-11 enn for leseren av Aschims kronikk. Selvfølgeligheten må antas minst hos BS-11's primære målgruppe, "de yngre generasjoner" (Hagelia).

BS-11's valg i 1.Mos.2,24 får implikasjon for tilsvarende mulig valg "hustru" / "kvinne" i Mat.19,5 hvor Jesus gjengir 1.Mos.2,24. "Det kan vel ikke kalles spesielt konkordant å oversette det hebraiske ... isjâ på to forskjellige måter i vers 23 ("kvinne") og vers 24 ("hustru"), spør Aschim. Hvis det er BS et poeng, kunne man muligens i.h.h.t. valgt "kvinne" for gresk "gune" i Mat. 19,5, gjengitt samme i Mat.1,20 "Vær ikke redd for å ta Maria hjem til deg som din "kvinne"; BS-22 skriver "kone" (forøvrig i en "ombygget" setning som (óg i BS-78) lar Josefs hustru Maria bli til Josefs vordende (eller hvordan man nå skal uttrykke det; det er lenge siden noe skulle "vorde" hos BS.))

1.Mos.11,4. "Kom, la oss bygge ... et tårn som når opp til himmelen" (BS-11). Hvordan må man oppfatte tilordnede note?: "Det veldige tempeltårnet i Babel kan være en bakgrunn for fortellingen."

Exodus. Tidlig mai Anno Mundi 2513⁹ (eller 1491 f.Kr. om man vil); "Da rakte Moses hånden ut over havet, og HERREN drev havet bort ... og israelittene gikk tørrskodd tvers igjennom havet." BS-11; 2.Mos. 14,21-22.

BS-11's kart "Utvandringen fra Egypt og ørkenvandringen" viser "Sannsynlig rute for vandringene", en rute som går nord om, ikke gjennom havet. BS har copyright på både exodus-teksten og kartbladet. Boken levner vel ikke tvil om hva BS mener egentlig grunn til å tro. Eller er kartet en teknisk glipp?: "The Norwegian

Bible Society gratefully acknowledges the cooperation of the Bible Society of Russia, who supplied GPS coordinates to ensure accuracy in the production of the maps". (fra "copyright-siden".)

"Rasende" om Gud virker nok i dagens norske språk sterkere enn "vred" og "harm", sier Johnstad"; saken gjelder 2.Kg.17,11. Man er i dag tilvendt tabloide oppslag om denne og hin som "raser", og vet det relativt intetsigende. Hvorfra hentes språk- inspirasjonen?

Generalsekretærens pretekst hin søndag; Salme 73. V.24: "... og derefter optar du mig i herlighet" (BS-30); "og siden tar du meg opp i herlighet" (BS-78); "og siden tar du imot meg i herlighet" (BS-11). Er BS-11 en rettere gjengivelse, eller har man et valg? Er BS-11's (evt.) nyvalg uttrykk for at det oppleves kjekkere å bli mottatt enn opptatt; noe i likhet med det nyere gravferds- ritual hvor "vi overgir" avdøde i Guds hender, som om vår inn- flytelse strekker seg inn i avdødes situasjon?

"... du utrydder hver den som faller fra dig i hor" (v.27; BS-30). "Hor" var under utfasing alt i -78. Nå innfases "hore" (Mat.21,31.)

"NT siterer ... ofte GT ut fra den græske oversettelsen Septuaginta." "Det er også vanlig at forfatterne siterer etter hukommelsen", leses det bak i BS-11 ("Siterer fra GT og andre skrifter i NT".) "Septuaginta", "forfatterne" og "hukommelsen"; m.a.o. en mangelfull oversettelse, opphavsmenn og det utilstrekkelige menneskelige minne. "Den hele Skrift er innblest av Gud..."

"Det kan være interessant og opplysende for læseren at Horne sier om de 263 direkte citater fra Det Gamle Testamente, at av dem er 88 ordret citerte fra Septuaginta, 64 er laant fra den, 37 har samme mening men forskjellige ord, 16 stemmer bedre med hebraisk, og 20 er forskjellige baade fra den originale hebraiske tekst og fra den græske Septuaginta.

Nu viser disse Hornes tal tydelig at apostlerne naar de skrev epistlerne osv. ikke brukte Septuaginta, fordi da alle deres citater vilde ha stemt med den. ... Det er ... sandsynlig at de oversatte sine citater fra Det Gamle Testamente til græsk direkte fra hebraisk, og brukte de græske ord som Aanden gav dem. Naar dette var saaledes, er det ganske naturligt at Septuagintas ordvalg undertiden var det samme som deres, men likesaa naturligt, fordi

Septuagintas oversættere ikke var inspirert, at ordlyden andre steder blev ulike. I hvert tilfælde er citaterne som de er nedskrevet av apostlerne, likesaa inspirert som de hebraiske originaler, skjønt de ikke er en blot og bar gjentakelse av disse. Det maa altid holdes for øie at ingen uten den Helligaand kjender den sande og hele mening av Hans eget ord, som det er skrevet i Det Gamle Testamente, og ingen uten Han kan gjengi den ufeilbarlig med andre ord."¹⁰

I note til Es.7,14 skriver BS-11 "Septuaginta ... oversetter "jomfruen", og i denne formen siteres verset i Matt 1,23." I følge S. Odland¹¹ er Mat.1,23 "sitert etter LXX" "med en ubetydelig endring"; altså ikke helt Septuaginta likevel. Rent faktisk ikke i det hele tatt, men helt Apostelen Matteus. BS er i realiteten uenig med Herrens apostel, Herrens sendebud, samt med en mer Esaias-tidsnær gresk oversettelse bekreftet av apostelen; med konsekvenser for gjengivelsen av Es.7,14.

"-... tekstene er nærmere grunnteksten på hebraisk og gresk ved at originalspråkenes uttrykksmåter og symbolbilder er søkt ivaretatt i større grad enn i den forrige ... , forteller Johnstad ...

-... bibeltekstene slik de nå er oversatt ... i størst mulig grad tar vare på Bibelens rikdom av bilder og poesi".

Man kjenner ikke definisjonen på "bilder og poesi", men leser "Han lot sitt koggers sønner fare inn i mine nyrer" (Klg.3,13; BS-30); "De piler han hadde i koggeret, sendte han inn i mine nyrer" (BS -78); "Inn i nyrene har han skutt sine piler" (BS-11). (Så var også koggeret borte; sogar hélt borte.)

Utfordringer ved "originalspråkenes uttrykksmåter"? Autoriserte danske oversettelse av 1931 skriver "koggers sønner" med "pilene" i en vers-note.

Bibelen er stedvis "paradoksal"¹². Intet reélt problem; Bibelen fremstiller det da heller ikke sóm problem.

"... de tok ved troen så mange som var utsett til evig liv" (Ap.gj. 13,48); "Gud... han som vil at alle mennesker skal bli frelst" (1.Tim.2,3-4.)

"Gud... frister ... ingen" (Jak.1,13.) "... led oss ikke inn i fristelse"¹³ (Mat.6,13.)

Det er antagelig hjemlet skrive "led oss ikke inn i prøvelse".

Siden kan det sammenholdes med at Gud (ikke "prøver ingen" men) nettopp prøver; "Herren prøver den rettferdige" (Salme 11,5.) Menneskets paradokser vedblir.

BS har funnet en ordning: "la oss ikke komme i fristelse" (BS-11); forøvrig enda en vri på det som ble vridd i BS-78. Hva (eller hvem) inspirerer til at generasjonene ikke lengre samstemt, by heart, kan "sitt Fader vår"? "Gud er ikke uordens Gud" (1.Kor.14;33.) "For riket er ditt og makten og æren i evighet. Amen" "mangler i de eldste håndskriftene og ble antagelig tilføyet da bønnen ble brukt i gudstjenesten" (note BS-11.)

En leser, ukjent med hva "de eldste håndskriftene" innebærer, kunne finne BS' antagelse om tekstens ikke-autensitet plausibel. "... tilgi oss vår skyld" var, er og blir ikke "Herrens bønn"; overskriften er misvisende.

"Men det begav sig i de Dage", og fremdeles er det noen som "begir" seg; fremdeles inntreffer "begivenheter"...

"-NO 78 er iblant nokså ordrik og unødvendig omstendelig, noe preget av en iver etter å være pedagogisk-forklarende. Den nye oversettelsen er mindre ordrik, mer pregnant og kortfattet i uttrykksmåtene." (Johnstad)

"Maria, sin trolovede" (BS-30); "Maria, sin trolovede" (BS-78); "Maria, som var lovet bort til ham"(BS-11.)

"... det begav sig i de Dage", i de dage keiser Augustus og Kvirinius; i det hele gir Lukas en del presise opptegnelser av "terrenget". Dr. Henry M. Morris skriver (i.f.m. Ap.gj.) at bokens "tallrike referanser til byer fra det første århundres romerske verden, til tidens skikk, til politiske offisielle på flere nivåer (ofte ved navn), og til flere dateringer <"dates"> og hendelser, setter boken åpen for detaljert undersøkelse og kritikk med hensyn til nøyaktighet. I strid med den høyere kritikks forventninger, har arkeologisk undersøkelse ved Sir William Ramsay og andre, stadfestet dens nøyaktighet ved enhver vending og i full detalj."¹⁴

Men heller ikke arkeologiske vitnesbyrd får hjelpe;¹⁵ BS har gjort research på Betlehem A.D. ca. null, og "-Betlehem var en fattig by, det var ikke noe herberge der".

Det norske "herberge" er vel en oversettelsesarv fra Luther. Ordet er ikke nødvendigvis uttrykk for kommersiell losji, og kan gjerne

beholdes som oversettelse av det (så langt en kan se) ikke nødvendigvis kommersielt relaterte "kata-luma", et ord som og finnes i Mark.14,14; ("Hvor er mitt herberge" (BS-30.)) Saken hér er imidlertid at BS ikke har funnet herberget; de har funnet Skriften feil, og funnet å slette ordet: "... det var ikke husrom for dem."^{15b}

Sigurd Odland (forøvrig medlem av revisjonskomitéen som "reddet" BS'1904-NT-oversettelse)¹⁶ skriver at man "i NT har en fremstilling" som "må erkjennes å være et fullkommen pålitelig og normativt Guds-ord i alt det av dens innhold som vedrører tro og lære".¹⁷ Menighetsfakultetets læreråd skriver 12. februar 1917 (i skriv til Kirkedep.) om "Guds ord og den hellige skrift."¹⁸ Og man møter det som det tilforlætelige "Bibelen inneholder Guds ord." Problemet er gammelt (1.Mos.3,1.) Teo-logene tror i alminnelighet noe. Apostelen Paulus "tror alt det som er skrevet i loven og i profetene" (Ap,gj.24,14.) (Man kunne forsøke forestille seg en ingeniør håndtere sitt fag slik som den jevne teolog...)

"Skriften kan ikke gjøres ugyldig" (Joh.10,35); "Skriften sier til Farao" (Rom.9,17); "Skriften forutså" (Gal.3,8); "Skriften har lagt" (v.22.)

"Skriften eller skriftene er" i flg. BS-11's "ordforklaringer", "i NT betegnelsen på samlingen av jødernes hellige skrifter... i kristen tradisjon... kalt Det gamle testamentet".

"Skriften sier", skriver Paulus (1.Tim.5,18) og gjengir både GT og NT (Luk.10,7); Man må gjerne anføre 5.Mos.24,14-15, men ordlyden er så meget nærmere Lukas hvilken igjen var nær Paulus. Paulus'gjengivelse av Lukas er i BS-11 gjengitt i kursiv hvilket indikerer GT-sitat. Forøvrig er "Skriften" som "sier" identisk med Jesus.

"Den hele Skrift er innblest av Gud" (2.Tim.3,16; BS-30); "Alle hellige skrifter, inngitt av Gud" (BS-78); "Hver bok i Skriften er innblåst av Gud" (BS-11), eller som BS-11 skriver i note: "Hver bok i Skriften kan også oversettes "hele Skriften"; BS synes motstrebende gå veien tilbake.

Den hele Skrift, GT / NT, er innblest av Gud. Ordet sier primært hvem Skriften, hele Skriften, kommer frá; mindre om hvordan den kom til oss; ("de hellige Guds menn talte drevet av den Hellige

Ånd." (2.Pet.1,21.)

"... slik / således / på den måte nemlig elsket Gud verden ...";
Joh.3,16.

Teksten taler om "kvalitet", men ved BS-78 er dette endret til "kvantitet" ved en innleggelse i et forsøk på utleggelse: "For så høyt har Gud elsket ..." En sannhetsindifferent preste- / prestinne-¹⁹stand har allerede en generasjon ved barnedåp "messet" BS' grunntekst-tillegg og skal få gjøre det en generasjon til: "For så høyt ..." (BS-11.)

Tilbake til tekstlesningen hin søndag i Oslo domkirke. "Jeg vidner for enhver som hørerde profetiske ord i denne bok: Dersom nogen legger noget til dette... og dersom nogen tar noget bort fra ordene..." (Joh.Åp.22,18-19; BS-30.)

"Om noen legger noe til," skriver BS-11 og tar bort ordet "dette".

"-Bibelspråket er nytt. Det kan ein merke ved at lite brukte, vanskelege og uforståelege ord er borte. Ein prest frå Vestlandet sendte oss ei lang liste med nynorskord som konfirmantane ikkje forstod. Desse orda er no borte," sier generalsekretøren.²⁰

Av de samme konfirmantene er i årevis fordrettilegnet å lese, skrive, regne, fremmedspråk m.v. Skulle "en underlig gråsprenget en" by utfordring, konkluderer ikke læreren at Ibsen var en strålende ordvelger for sin tid, men for en ny generasjon ... En lærer lærer dem, han gir hjelp; og hjelp til selvhjelp.

Men i.f.m. det ene nødvendige, tilværelsens eneste fastpunkt (Mat.24,35), fordres intet og er ingen hjelp å vente. Istedet induseres den nye generasjon en oppfatning om "vanskelig", "uforståelig", utilgjengelig.

Alene Den Hellige Ånd åpenbarer Skriften, mendet som skal åpenbares finnes utelukkende i tekstens ordlyd, og en bibel-oversettelse er følgelig i behov av maksimalt tilfang av mulige ord og nyanser; om nødvendig ny-konstrueres eller importeres ord; den til enhver tid gjeldende "rettskrivnings-normal" er ikke gjeldende.²¹

"Å fortelle om en levende Gud til levende mennesker krever et levende språk", er BS' slogan for anledningen; (man spør seg hva BS mener med "Å fortelle om"; menes det kanskje nettop det?) Men

videre: "levende språk" for "levende mennesker" som reélt er døde (Mat.8,22) medmindre "ordet" "ved" troen" er "smeltet sammen med dem" (Heb.4,2.) "... levende språk"? "Guds ord er levende og kraftig og..." (Heb.4,12.)

Hvordan forferdiger man en ny bibel-oversettelse? Man lar være. Når det foreligger en kvalifisert oversettelse er det meste gjort. Om enkelte ord over generasjoner går ut av daglig bruk eller i dagligtale er tillagt endret mening, forklares dette i noter ved senere utgaver. Likeså når det kan vise seg noe burde være oversatt anderledes, eller ved alternativ lese måte samt nyanser;²² man nærmer seg en "studiebibel". Slik vøderføring av bibel-arbeidet forutsetter basalkompetanse, d.v.s. mennesker i pakt med Bibelens selv-vitnesbyrd. Slik (kompetanse) har BS ikke fremvist siden C.P. Caspari og J.F. Dietricsens dage.

"Fra Bibelselskapets side har vi sett det som en berikelse at det finnes flere ulike bibeloversettelser på samme språk. Det gir nemlig bibellesere som ikke selv kan grunnspråkene, en mulighet til å sammenligne og på den måten oppdage oversettelses- og tolkningsproblemer som kan løses på ulike måter." (Aschim.) Dertil gjør det memoreringen svakere og "samlingen om Guds Ord" forvirrende.²³ Nyttegjørelsen av konkordanser, andre oppslags- og kommentarverk, lider. Igjen: "Gud er ikke uordens Gud" (1.Kor.14, 33.)

Engelske Authorized Version av 1611 ble initiert ved en konferanse av Høykirke- og Lavkirke-partiene innkalt av Kong James I, Hampton Court Palace, januar 1604. Kong James ønsket én uniform oversettelse som hele Kirken skulle være bundet til og none other.²⁴ 54 mann var tilknyttet arbeidet, og "fra begynnelsen av", skriver dr. Miles Smith, "tenkte vi aldri, at vi skulle behøve å gjøre en ny oversettelse, ei heller å gjøre av en dårlig en god en ... men å gjøre en god en bedre ... Til det formål blev der mange valgt, som var større i andre menneskers øyne enn i sine egne, og som søkte sannheten heller enn deres egen pris". 400 år senere leses King James Aut. V., de engelsktalende folks fellesreferanse i hundreår etter hundreår, fremdeles utstrakt.

Aschim nevner "det "forbedrede klimaet" Hove observerer mellom de

ulike bibeloversettermiljøene her til lands. Flere faktorer har bidratt til denne mer åpne og dialogiske omgangstonen, ikke minst etableringen av møtestedet Norsk forum for bibeloversettelse."

"Si meg hvem du omgås, og jeg skal si deg hvem" eventuelle deltagere fra Norsk Bibel og Bibelforlaget er, eller er i ferd med å bli. Norge trenger Bibelen; ikke langtidseffekten av et "møtested" for "de ulike bibeloversettermiljøene her til lands."

BS-78 og BS-11 har forlatt tradisjonell loddrett vers-nummerering og henvisninger og noter under hvert vers. Dette må antas gjort for å gi en "fortløpende" tekst. BS-11's farve-markering av overskrifter og kapittelnummer bryter inn i den antatt tilsiktede tekstflyt.

Dyprøde detaljer (overskrifter, kapittelnummer og i noter) fungerer (i og med valgte farve) psykologisk som appetitt-vekkere. Også er språket behandlet av BS' adskillige profesjonelle stilister. For målgruppen, "de yngre generasjoner", kan vel resultatet fremstå som en tilforlatelig bok, men hvilken bok?

Når man beveger seg inn i teo-logenes anti-bibelske tankebygnings-konglomerat, blir man i behov av motgift. Og "motgift" gies - i Bibelen; Men ikke i enhver publikasjon med "Bibelen" påtrykket omslaget.²⁵

REFERANSER OG NOTER:

1. aftenposten.no; 19.10.11.
2. Dagen; 18.10.11.
3. Kronikk, Dagen; 27.10.11; respons på Hove, O.S.; kronikk, Dagen; 19.10.11.
4. Fædrelandsvennen; 18.10.11.
5. -
6. Ussher, J.; The Annals of the World.
7. Sarfati, J.; Why Bible history matters (and the timing of the Fall and Ark-building); Creation; 33(4)2011.
8. -
9. Ref. 6.
10. Collett, S.; Sannhets Bok; utgivelse ved ing. Albert Hiorth; Eget Forlag, 2. oppl., 1922; s.168-169.
11. Odland, S.; Fortolkning av Matteus' Evangelium; Lutherstiftelsen.
12. Tilsynelatende fornuftsstridig.
13. Eller "führe uns nicht in Versuchung" eller "lead us not into temptation" eller "led os ikke ind i Fristelse" eller "indled oss icke i frestelse" eller "Vor Fader ... led oss ikke ind i fristelse".

14. Morris, H.M.; The New Defenders Study Bible; World Publ., Inc., TN, 2006; Introduction to Acts.
15. Slike våtnesbyrd må antas kjent for Bibelselskapene.
- 15b. Nøe er slettet; "Katalýmati"; evt. "tópos" som vi kjenner som "rom" for dem ..."
16. Høgetveit, D.J.; Angående Bibelen; i Norge; www.kommentar-avisa.no/gjestekommentarer/gjestekommentarer-2011/angaaende_bibelen_i_norge-19.10.2011.pdf
17. Ref. 11; s.27.
18. Kvalbein, J.; Fast Grunn, 2/83.
19. Prestinnene fremviser det allerede i sitt yrkesvalg (Ef.4,11; 1.Tim.2,12.)
20. Dagen; 31.10.11.
21. Ad "armods-prinsippet": "Legg ... merke til at den nye rettskrivningen har ført til nye vanskeligheter for oss. Før snakket vi om I og de, eder og dere, eders og deres. Nå er både I, eder og eders falt ut. Og resultatet er at vi ikke kan skille klart mellom 2. og 3. person flertall av det personlige pronomenet i genitiv. "Deres barn" kan bety både "eders barn" og "deres barn". Vi har stort sett vært lydige mot denne idiomatiske utarming av språket, men når meningen ellers blir uklar, har vi brukt de gamle formene ..." Studiebibelen; Studiebibelen A/S, Ski, 1988; Merknader til ord-for-ord-oversettelsen.
22. Eksempel på hvordan, er ref. 14; nytter forlaget Thomas Nelson's King James Version.
23. Nå tilkommer oppløsning av Den Norske Kirkes liturgi.
24. Encycl. Brit.
25. Forøvrig henvises til ref. 16, ref. 7 og Sarfati, J.; Using the Bible to prove the Bible? Are biblical creationists guilty of circular reasoning?; Creation 30(4)2008.